

Fra cyberspace til middelalder

En lille bog for den agerende tidsrejsende på Middelaldercentret

Fra cyberspace til middelalder...

-en lille bog for den agerende tidsrejsende på Middelaldercentret

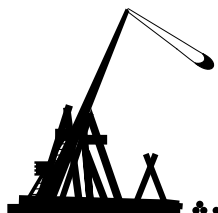
© Middelaldercentret 2011

Tryk: Middelaldercentret

Middelaldercentret

Ved Hamborgskoven 2, Sundby L
4800 Nykøbing Falster
0045 54861934
www.middelaldercentret.dk

Middelaldercentrets historie

Middelaldercentret er et relativt ungt museumscenter – det startede i 1989 i forbindelse med Nykøbing Falsters 700 års jubilæum. Her rekonstruerede det lokale museum en blide – en middelalderlig kastemaskine, som brugtes ved belejringer af byer og borge. Der var første gang i historisk tid nogen havde forsøgt dette – altså lige bortset fra Napoleon den Tredje, som havde ladet sine officerer bygge en lignende maskine. Desværre havde de konstrueret den af for spinkle materialer, så den brød sammen efter en serie skud, og første skud var på minus 70 meter dvs. den skød baglæns! Dette var et dårligt resultat for Napoleon, men en god oplysning for kommende blidebyggere.

Rekonstruktionsforsøget blev en stor succes og forløb uden uheld. Der var omfat-

tende medieomtale både nationalt og internationalt og næsten 20.000 mennesker besøgte engområdet ved Guldborgsund hvor bliden var placeret – kimen til et museumscenter var lagt!

I de kommende år voksede centrets aktiviteter, byggende på tilskud fra udviklingsfonde, EU socialfond, egenindtjening og en omfattende skyggeøkonomi, reflekteret i en meget stor lokal opbakning. Besøgstallene steg år for år og Middelaldercentret havde slet ikke faciliteterne til at håndtere så mange besøgende.

Arbejdsmarkedets Feriefond kom på besøg og hvor centret nu troede at der skulle bygges publikumstoiletter, ville fonden det anderledes. Tre måneder efter var der bevilliget næsten 50 millioner kroner, hvilket stimulerede en omfattende lokal medfinansiering. Middelaldercentret kunne nu med et kvantespring udvikle sig til en etableret museumsinstitution i lokalområdet.

I dag er Middelaldercentret et Videnpædagogisk Center, et forskningsbaseret koncept med oplevelser/underholdning, deltage/leg og læring for de besøgende, hvor autencitet er et vigtigt kodeord.

Sundkøbings historie

Tid og sted

Middelaldercentret arbejder frit inden for den periode, der i Danmark er defineret som middelalder, fra 1050 hvor vikingetiden slutter og til reformationen i 1536.

Af formidlingsmæssige årsager har vi dog valgt at Sundkøbing skal portrættere en bestemt tid – højmiddelalderen eller tiden omkring år 1400 - og at vi iøvrigt ”lader tiden gå”, dvs. skifter år med det aktuelle år, i 2009 var det 1399 i Sundkøbing, i 2010 er det 1400 etc. Det giver en god mulighed for at fortælle nye historier i relation

til de historiske begivenheder, men også til at bygge videre på Sundkøbings og dens beboeres historie. Perioden omkring 1400 – Margrete d. I's tid – er valgt fordi det på visse områder er en ret velbelyst periode med dramatiske begivenheder, og på andre områder en tid hvor forskning ikke er så langt fremme, og hvor der derfor er gode muligheder for at lave spændende forskningsprojekter og eksperimentalkæologiske forsøg.

Sundkøbing

Købstaden Sundkøbing er en fiktion, der har ikke ligget en middelalderby her, det har der derimod på den anden side af sundet, hvor købstaden ”Nykøbing” lå op ad et kongeslot.

Vores lille by har status af købstad, det vil sige, at man har ret til at handle og have markedsdage på byens torv. Byen har også af kronen fået ret til at slå mønter.

Byen består af ”gammelbyen”, en gade med en række mindre huse med blandet beboelse og værksteder hvorfra der også sælges varer, samt ”nybyen” eller Nokken, med to købmandshuse og flere mindre huse.

Sundkøbings beboere

Indbyggerne i byen er forskellige småhåndværksmestre: Smed, suder (skomager), tømrer, skrædder, væver, farver og rebslager samt deres svende, øvrige medhjælpere og familie. I det højere sociale lag finder vi byens storkøbmand, som også er borgmester. Der er en byvagt og købmanden har hyret professionelle soldater til beskyttelse af sine skibe når de er på handelstogter.

Den lokale stormand er ridderen Hr. Henrik Svane som har godsbesiddelser på Lolland og Falster og som har opført en rendebane, en ridderturneringsplads, på marken lige uden for byen. Hr. Svane er

iøvrigt også af kronen udnævnt til rigsråd og foged, det sidste betyder, at han kan dømme i tvistsager på vegne af kronen.

Derudover er der en blandet skare af handlende, omrejsende håndværkere og vejfarende som gæster byen. Foruden folkene i ”Daglejren” hvor en bryde (gårdforvalter) og madmor holder styr på en skiftende flok unge mennesker, der søger arbejde i byen. Det sidste er selvfølgelig centrets skoletjeneste, hvor eleverne er middelaldermennesker for en dag.

Autensitet som nøgleord

Middelaldercentret ønsker at den besøgende skal få en så autentisk oplevelse af middelalderen som det er muligt at give. Det gælder bygninger, klædedragt, redskaber, krigsmateriel, dyr, planter, personlig optræden etc.

Vores viden om forholdene omkring år 1400 stammer fra et bredt spektrum af kilder. Der er de arkæologiske kilder: udgravninger af landsbyer, byer, borge, grave, skattefund, skibe m.v. Der er de skriftlige kilder: love, testamenter, kirkelige skrifter, toldregnskaber, regnskaber fra større husholdninger. Der er billederne: kalkmalerier, mest kirkelige, kun få verdslige, illuminerede bøger, træsnit og malerier på fx. altertavler. Der er skulpturerne: figurer i kirkekunsten, på gravmæler o.a. Der er et stort genstandsmateriale, mest jordfund fra arkæologiske udgravninger, men også ting, der mere eller mindre har været i brug eller er bevaret siden de blev lavet. Der er bygninger: Kirkerne og enkelte verdslige huse som fx. boderne i Næstved eller byporten i Stege.

De mange rekvisitter der bruges er lavet som enten replikaer eller kopier af middelalderlige genstande. En *replika* er lavet med originale materialer og redskaber, en *kopi* er lavet efter en bestemt middelaldergenstand, i originale materialer, men gerne med moderne redskaber.

Formidlingen

Vi er i det Herrens År...

Vi har valgt en formidlingsform, der betyder, at den agerende – både ansatte og frivillige – optræder som en middelalderperson. Det vil sige, at man *ikke* fortæller den besøgende at: ”dengang i 1400 gjorde de sådan og sådan”, men: ”her i 1400 er det skik og brug at...”

Man taler heller ikke indbyrdes om hvad der var i fjernsynet aftenen før, man ved jo

slet ikke, hvad et fjernsyn er! Stiller nogen et spørgsmål, man ikke kan svare på, så kan man fx henvise til borgmesteren, som jo er en dannet og lærd mand. I andre tilfælde kan man henvise til ”det store hus lige uden for byen” (indgangsbygningen). Kun undtagelsesvis kan man ”træde ud af rollen”, det gøres ved fysisk set at gå et skridt til siden og erklære, at nu er man for et øjeblik i spørgerens tidsalder, og så svare kort på et ”moderne” spørgsmål.

Der tales ikke rigtigt ”middelaldersprog”, men man skal undgå moderne udtryk og tiltale hinanden rigtigt. Man hilser altid på andre med et ”Guds Fred”, både gæsterne og Sundkøbings borgere. Betegnelsen ”hr.” bruges kun til ridderne.

Der er i disse actionprægede tider en masse forventninger fra gæsternes side. Hollywoodfilm som Braveheart, Robin Hood og King Arthur giver nogle en meget romantisk forventning til et besøg i middelalderen. Masser af ”skønne jomfruer og rigtige mænd med overnaturlig råstyrke og heltedige gerninger, alt krydret med kærlighed og drama og selvfølgelig en happy end. Det billede kan vi ikke leve op til, men det er heller ikke vores mission. Middelaldercentret viser i Sundkøbing et billede af dagligdagen, og på ridderturneringsbanen viser vi datidens yndlingssport og største folkeforlystelse: Ridderturneringerne. Her drejer det sig om ”edutainment”: Vi underholder, men publikum får samtidig en masse viden med i købet.

Dragterne

På Middelaldercentret viser vi forskellige dragter fra de forskellige samfundslag. Lige fra den simpleste bonde dragt til den kostbare købmands- eller ridderdragt.

Middelaldercentret har en stor samling af dragter som udlånes til frivillige som ikke selv har en dragt. Låneren betaler et depositum for lån af dragt og et for lån af sko.

Det tilstræbes at anvende korrekte materialer og syteknikker ved fremstillingen af dragterne som bliver produceret på centrets egen systue. Middelaldercentret har efter mange års studier en stor viden om tekstiler og dragter og tilbyder sykurser for frivillige, som vil lave deres egen dragt.

Dragterne skal passe til en rolle, som den enkelte har: Håndværker, handlende, krig, tjenestepige etc., både hvad angår materiale, farve og snit.

Alle private dragter skal godkendes af Middelaldercentret inden de bruges på centret.

At leve i et middelalderhus

Som borger (frivillig) i Sundkøbing får man til opgave at leve på middelaldervis i et hus: Bo, lave mad, gøre rent, vedligeholde, udføre et håndværk og – ikke mindst – formidle det hele til publikum. Det er hårdt, men hyggeligt arbejde, der skal hentes vand og brænde og laves middelaldermad. Der skal fejtes og holdes orden, vaskes op og ordnes omkring huset. Opgaverne er kønsopdelte: Kvinderne står for madlavningen og renholdelsen af huset, manden for håndværket – her hjælper kvinden dog også – og for vedligeholdelse af huset. Børnene hjælper til hvor det behøves, især med at hente vand og brænde, dog er de fleste drenge sat i lære fra 8-års alderen og skal således hjælpe en mester.

Som frivillig bor man ofte hos en af byens håndværkere, hvor man enten er lærling,

eller besøgende familie til håndværkeren. Andre er tilrejsende håndværkere som søger arbejde i den voksende købstad, eller handlende som sælger varer på markedet.

Personligt udstyr og udseende

Når man agerer middelaldermenneske, skal man også ligne et menneske fra den tid. Moden skifter, og skønhedsidealene med den. En perfekt kvinde i højmiddelalderen havde lys hud, høj pande, små, højtstående bryster og brede hofter. Mændene skulle have halvlængt krøllet hår, kort fip-skæg, brede skuldre, slanke hofter, lange slanke ben og smalle fødder.

Det kan alle jo ikke leve op til – det kunne man heller ikke dengang – men man kan i alt fald undgå de værste fejl: make-up, neglelak, synlige pircinger, synlige tatoveringer, moderne smykker, briller.

Briller er ofte debatteret: ”Jamen, jeg kan ikke se uden”. Nej, men det havde man så heller ikke kunnet dengang, og iøvrigt kan de fleste se godt nok til at klare sig alligevel, der skal jo ikke læses aviser eller skrives på computer. Når autencitet er kodeordet, og man ellers ikke går på kompromis med noget, hvordan skal man så få publikum til at tro på en, hvis man har moderne briller på? Men kontaktlinser kan godt gå an, middelalderbriller ligeså, især hvis man er mand og skriftlærd!

Ageren, eller at spille en rolle

I Sundkøbing har alle en bestemt rolle, mere eller mindre veldefineret. Man er enten håndværkermester, -svend, eller andet. Man har et navn og en historie.

På begynderkurserne lærer man lidt om det middelalderlige samfund, hvordan det fungerede, hvad man troede på, hvordan relationerne mellem mennesker var.

Nogle frivillige har en meget løst tegnet rolle: ”Jeg er bare på rejse med min mand,

der er håndværker, vi skal videre herfra”. Andre har en lang historie at fortælle og kan deres familiekronike i flere generationer. De ansatte har deres egen historie som typisk er tilknyttet Sundkøbing gennem generationer, selvom der selvfølgelig også sker udskiftninger her, når folk dør eller flytter og nye kommer til.

Man kan ikke fremvise en absolut korrekt middelalderlig optræden, fx tales der ikke middelaldersprog. Kønsrollerne og den ærbødige optræden over for de sociale overmænd går det derimod oftest nemmere med. Den disciplinære børneopdragelse, hvor børnene skal vise lydighed og respekt for de voksne kan give anledning til mange gode diskussioner.

Det er vigtigt *ikke* at overspille sin rolle, hvis man ikke er en dygtig skuespiller skal man ikke lave overdrevne rollespil, men holde sig til det sikre. De faste folk vil ofte indbyde til lidt muntre bemærkninger eller kommentarer og her kan man sagtens være med.

Dagens gang og faste opgaver

- Kl. 9.30 Informationsmøde i ”Det hvide hus” hvor alle deltager. Dette møde bliver ledet af den ansvarlige for feltet. Her vil man få praktiske oplysninger samt evt. opgaver for dagen: fx hjælpe til ved bliderne, ridderturneringen eller buebanen.
- Kl.10.00 åbner Middelaldercentret og alle er klar og igang på feltet.
- Maj, juni, august og september er der en del rundvisninger af grupper og skoleklasser. Disse bliver ført fra hus til hus mens de får fortalt om dagliglivet m.m.
- Kl. 12.00 afskydes bliderne, i højsæsonen afskydes den lille blide også kl. 15.00.

- Visse dage er der artilleridemonstration hvor der skydes med hagebøsser og bombarden. Middelalderens mindre krigsvåben, mangonel, ballista m.v. demonstreres også nogle dage.
- Derefter fortsætter man med diverse gøremål i husene og på feltet. Fx madlavning, arbejde med et håndværk, husholdning, havearbejde m.m.
- Der er ridderturnering kl. 13.30 tirsdag, onsdag, torsdag, lørdag og søndag i skuldærsæsonen og kl. 14.00 alle dage i højsæsonen.
- Efter ridderturneringen fortsætter man igen med div. gøremål.
- Kl. 16.00 lukker centret normalt for publikum. I højsæsonen er der dog åbent til kl. 17.00, ligesom der kan være dage med speciellarrangementer hvor vi har længere åbent. Så gælder reglerne for påklædning m.v. som i den almindelige åbningstid.

”Begynderkursus”

Middelaldercentrets formidlingsform stiller specielle krav til både de ansatte og de frivillige. Derfor skal alle ansatte og frivillige gennemgå et begynderkursus, hvor man får en basisviden om middelalderen, formidlingsformen, etc. før man får lov til at deltage. Læs mere om kurserne på www.middelaldercentret.dk. Derudover er der mulighed for at deltage i forskellige workshops og foredrag gennem året.

Kursusdeltagere til begynderkurset får udleveret et kompendie ”Livet i Sundkøbing”, der giver oplysninger om tiden, samfundsforhold, religion, kønsroller, madlavning o.m.a. Kompendiet ændres år for år, der er derfor et eksemplar til almindelig benyttelse i fælleslokalet for de frivillige i sæsonen.

Regler og praktiske ting

Middelaldercentret

Navne på bygninger og rum m.v.:

Administrationen: Her findes ledelsen, det administrative personale, formidlingen og museumsinspektøren samt mødelokaler, dragtsamling og bibliotek.

Indgangsbygningen: Publikumsind- og udgang, publikumstoiletter, museumsbutik, udstilling, AV-rum, indgang til gæstgiveriet Den Gyldne Svane.

Det Hvide Hus: Spise- og opholdsrum med køkken til ansatte og frivillige.

Personalefaciliteter i sidebygningen til indgangsbygningen, adgang fra gården, med toiletter, bad, vaskerum m.v. samt aflåst krudtrum: Her er der normalt kun adgang for de ansatte.

Toiletter og bad for frivillige: I sidebygningen til indgangsbygningen, adgang fra gården. Tre toilet- og baderum for frivillige.

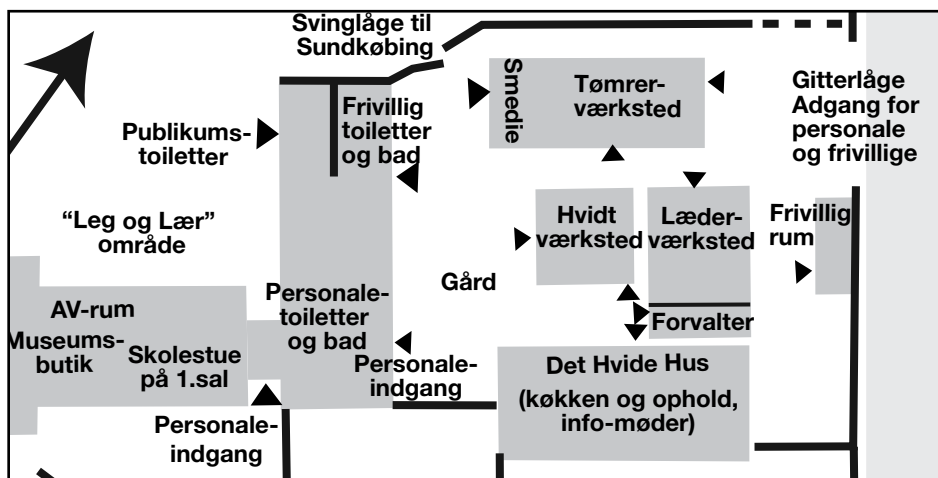
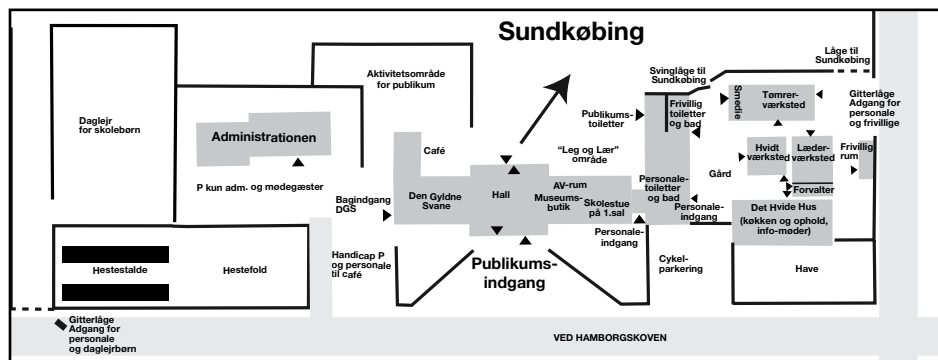
Publikumstoiletter: I sidebygningen til indgangsbygningen: Kun adgang for publikum.

Smedeværksted og tømrerværksted: Her er der normalt kun adgang for de ansatte.

Lædværksted: I sidebygningen til Det Hvide Hus. Her er der normalt kun adgang for de ansatte.

Hvidt værksted: Tilbygning til sidebygningen til Det Hvide Hus. Her opbevares bl.a. forskellige rebskaber.

Frivilligrum: Her er skabe samt plads til soveposer m.v.

Laden: Opbevaringslade i skoven: Her er der normalt kun adgang for de ansatte.

Feltet: Betegnelse for området hvor publikum må færdes og hvor der ageres middelalder, dvs. Sundkøbing, daglejren og skoven.

Booking af ophold

Fra den 1. februar kan man henvende sig til Middelaldercentret og tilmelde sig den kommende sæson. D.v.s man booker sig til at bo i et hus nogle bestemte datoer. Før-

stegangsfrivillige vil normalt først have en "prøve-weekend" i begyndelsen af sæsonen, fx i maj måned, med ankomst fredag eller lørdag og hjemrejse søndag. Weekendophold, ophold midt på ugen eller en hel uge eller mere kan bookes af alle i maj/beg. af juni og i slut. august/september. I højsæsonen (skolernes ferie) booker man sig normalt for en uge, fra lørdag morgen til fredag eftermiddag.

Man tegner sig normalt for at bo og arbejde i et bestemt hus. I nogle tilfælde kan overnatning på halmmadrasser på lofter eller i telte også aftales.

"Endagsfrivillige"

Man kan godt komme som frivillig uden at overnatte i et af middelalderhusene. Nogle frivillige er her kun for en dag, andre er her flere dage, men overnatter hjemme eller andet sted.

Man kan ikke komme som frivillig uden på forhånd at meddele formidlingsafdelingen hvilke dage man kommer.

For at være frivillig skal man være medlem af Guldborgsundgildet, det er Middelaldercentrets støtteforening. Se mere på www.middelaldercentret.dk

Registrering og dragtudlevering

Når man ankommer henvender man sig i administrationsbygningen mellem kl. 8.15 og kl. 9.00 til registrering og evt. dragtudlevering. Dragterne findes i dragtkælderen i administrationen og bliver udleveret af en medarbejder som registrerer lånet og noterer numrene på de udlånte dele samt tager imod depositum, 300 kr./en dragt eller dele af en dragt og 300 kr./et sæt sko.

Dragtaflevering

Aflevering af dragt sker på afrejsedagen mellem kl.15.00 og 15.45.

Dragterne afleveres samme sted som de blev udleveret. Der vil være personale til at tage imod tøjet og gennemgå udlånsedlerne og tilbagebetale depositummet når dragten afleveres igen i hel tilstand.

Løbende information når man er på centret

Husk det er obligatorisk at deltage i *morgenmødet* kl. 9.30. I Det Hvide Hus er der *opslagstavler* hvor man finder oplysninger med forskellige praktiske informationer.

Hver dag opslås dagsprogrammet, og oplysninger om blideskud, artilleridemonstrationer, ridderturning m.v. Det er vigtigt at man selv holder sig informeret. Kompendiet "*Livet i Sundkøbing*" findes også her. På den ene langvæg er hylder med et fag til hvert af husene i middelalderbyen. Her finder man en *beskrivelse af huset og dets inventar*, læs dette omhyggeligt, det gør det meget nemmere at bo i og formidle huset til publikum. Der er også *madopskrifter*.

Hvis der er noget man er i tvivl om må man spørge den ansvarlige.

Bad og toiletter

Der er tre toiletter med bad til rådighed. Publikumstoiletterne må ikke benyttes, heller ikke medarbejdernes toiletter og bade.

Skabe

Der er skabe i Frivilligrummet. Her kan man opbevare sit moderne tøj og værdigenstande m.v. Hvis man kun har brug for et lille skab findes de på de frivilliges baderum. **Husk** at medbringe hængelåse selv! Når man ankommer skal man klistre et skilt på skabet, med navn og de datoer man skal bruge skabet. Ved afrejse fjerner man navneskiltet, så en anden kan bruge det. Skabe der efterlades låste efter afrejse vil blive åbnet og tømt af Middelaldercentret.

Før og efter lukketid

Hvis man har benyttet sig af soveposer, liggeunderlag eller andre moderene ting *skal* de fjernes fra husene – ikke gemmes væk - inden centret åbner for publikum kl. 10.00.

Nøgler

Værksteder og faciliteter for de ansatte er aflåste efter lukketid. Portene ind til Middaldercentret låses om aftenen, i for- og eftersæsonen kl. 16, i højsæsonen af den medarbejder, der står for aftenfodringen, typisk ved 22-tiden. Er der overnattende frivillige vil en af dem have ansvaret for en "frivillignøgle" der giver adgang til portene og til det hvide hus.

Affald

Der er opstillet affaldsbeholdere i gården ud for Det Hvide Hus. Det er forbudt at smide ikke-middelalderlige genstande nogen steder overhovedet i Sundkøbing. Ser man sådanne genstande som forvaltningen har overset, skal man selv fjerne dem.

Rygning

På feltet må ingen i middelalderdragt ryge i åbningstiden. På feltet er der områder hvor der altid er rygning forbudt, det gælder hele bygaden samt nede på nokken.

Sejlads og badning i havnen

Det er ikke tilladt at sejle i centrets både, medmindre man har fået en speciel tilladelse.

Det er ikke tilladt at bade i havnen i åbningstiden. Vi har dette forbud fordi vores gæster ellers tror, at så må de også bade. Badning i havnen eller i sundet er altid på eget ansvar!

Dyrene

Det er forbudt at fodre heste, får og geder med brød, kager eller noget som helst andet. De bliver passet, fodret og rørt af dertil udpegede personer. Hønsene må dog gerne fodres med madrester.

Indkøb og offentlig transport

Hvis man ønsker at handle kan man fx tage i Føtex eller køre ind til byen. Det må dog påpeges at man ikke bærer middelalderdragt uden for centret, medmindre man deltager i et med Middaldercentret aftalt arrangement.

Bybus 2 afgår fra centrets parkeringsplads til Nykøbing F. Station. Se busplan i "Det hvide Hus"

Brandslukning og redningsveje

I hvert hus vil der være gemt brandslukningsmateriel, se nærmere om dette på opslagstavlen i Det Hvide Hus. Når man flytter ind i huset undersøg da om nævnte materiel nu også befinder sig som beskrevet på listerne.

Der er to redningsindgange til feltet. Den ene er ved den store gitterlåge ved personaleindgangen, den går bag turneringsbanen og tværs gennem feltet op over bakken forbi daglejren og ender ved den anden redningsindgang mellem daglejren og skoven. Vejen mellem indgangene er til redningskøretøjer og ambulancer og lavet som en bred grusvej.

Der er førstehjælpekasser i Det Hvide Hus.

Udstyr i husene

I husene finder man alt det udstyr, som Middaldercentret har valgt at huset skal have. Der er spisegrej og kogegrej til madlavning. Vær opmærksom på, at dette ikke lever op til standarderne i et moderne hus, hverken hvad angår arbejdsforhold eller udstyr. Middalderens mennesker var ikke så godt vant, som vi er idag, men det

er netop en del af udfordringen/charmen ved at bo på middelaldervis.

Man skal selv holde alt grejet rent og sørge for, at alt er vasket op og stillet på plads inden afrejsen, så det er klar til næste hold.

Man kan vaske op på middelaldervis med en halmvist, vand og salt/sand, men den sidste opvask skal dog ske i Det Hvide Hus med opvaskemiddel og varmt vand. Låner man service i et andet hus, skal det på plads i det rigtige hus igen.

Der er sovepladser i alle huse, i form af senge og/eller halmmadrasser der fx kan placeres på gulvet om natten. Sengene er opredte på middelaldervis med lagener, tæpper og puder. Man sover enten på middelaldervis eller man placerer en sovepose oven på opredningen. Hvis man soves på middelaldervis skal dette aftales på forhånd. Husk der er særlige regler for sengeordning, se hæftet om det enkelte hus.

Madordning

Der er råvarer til madlavning til rådighed for de frivillige som bor i husene. Specielle ønsker eller særlig kost må man selv sørge for.

Endagsfrivillige som opholder sig en hel dag på centret har ret til frokost, der er brød og pålæg m.v. i Det Hvide Hus.

Man kan vælge at lave og spise al mad i middelalderhusene, eller man kan kombinere ved fx at spise moderne morgenmad og så lave et middelaldermåltid i husene i åbningstiden.

Aftensmåltidet kan også være et fælles

projekt hvor man laver mad sammen i det moderne køkken i Det Hvide Hus.

I det store køleskab i køkkenet er der morgenmad, forskelligt pålæg, mælk og saft.

Fryseren vil hele tiden blive fyldt op med kylling, kødfars, m.m. Det er meningen at man så tager op af fryseren til næste dag, hvor man så laver middelaldermad på feltet. Der vil hele tiden blive købt ind så varene passer til middelalderretter. I køkkenskabene finder man andre dagligdags varer.

Der vil i Det Hvide Hus være opskrifter på forskellige middelalderretter som man kan tilberede i husene på feltet.

Når man først har vænnet sig til at lave mad over bål, samt have flere gryder igang over samme ildsted er det faktisk ikke svært. Man skal dog huske at gå i gang i god tid.

Vi anbefaler at lave en stor portion til middag som man så også bruger til aftensmad eller omvendt. Man kan også aftale med

en anden familie at skiftes til at lave middelaldermad og spise sammen. Madaffald smides i rendestenen eller på møddingen.

Madlavning i husene er en meget vigtig aktivitet formidlingsmæssigt og en af de ting som gør at husene har et autentisk, beboet udseende.

Der kan købes middelaldermad i Den Gyldne Svane. Her skal man gå til bagindgangen inden kl. 11.30 og selv medbringe en brik, skål eller fad til at have maden i. Spørg om madprisen i gæstgiveriet eller hos den feltansvarlige

Forventninger

Middelaldercentret og de frivillige har hver især forventninger til hinanden. Begge parter forventer et positivt forløb, hvor der både gives og tages fra begge sider.

Middelaldercentrets tilbud til de frivillige

- Mulighed for at agere som middelalderperson på centret og pleje en spændende fritidsinteresse.
- Mulighed for at bo på middelaldervis som borger i Sundkøbing.
- Mulighed for at låne en dragt til brug på Middelaldercentret.
- Råvarer til madlavning for folk der bor i en periode i husene.
- Mulighed for at deltage i kurser og workshops.
- Mulighed for at udvikle sin faglige viden og at stille faglige spørgsmål inden for centrets videnområde.
- Information på morgenmøde og ved opslag m.v. i Det Hvide Hus.

Frivilliges forventninger til Middelaldercentret

- I vil behandles med respekt.
- I vil have information om aktuelle begivenheder.
- I vil have adgang til faglig viden/svar på faglige spørgsmål.
- I vil serviceres og hjælpes.
- I vil have jeres forventninger tilfredsstillt.

Middelaldercentrets forventninger til de frivillige

- At man medvirker til at give publikum en optimal oplevelse.
- At man overholder centrets regler.
- At man påtager sig de opgaver man får tildelt.
- At man sørger for at holde sig informeret, både om det praktiske og det faglige.
- At man er loyal over for Middelaldercentret og dets virke.
- At man sørger for at ens børn også overholder de gældende regler.

Afslutning

Man kan nogle gange spørge sig selv hvad der får folk til at bruge deres fritid som frivillig på Middelaldercentret? Vejret kan være dårligt, det kan være besværligt at lave mad, man mangler sin gode seng, tøjet bliver vådt o.s.v.

Svaret er: Det er sjovt, man møder nye og gamle venner, man lærer som regel noget, man formidler middelalderen til et nysgerigt og interesseret publikum, der er sammenhold, man kan udleve sin hobby, børnene elsker det. Og så er vejret oftest ikke dårligt i ret lang tid ad gangen.

Alle de mennesker der kommer på Middelaldercentret har forskellig baggrund, behov og indstillinger. Vi kan alle have en mening om hvordan tingene skal gøres, men hovedformålet må være at alle har glæde af hinanden. De frivillige vil gerne have en god "fritidsoplevelse", Middelaldercentret har forskning der skal passes, publikum der skal have en optimal oplevelse og en forretning, der skal køre. Sammen kan vi sørge for, at Middelaldercentret forbliver en pragtfuld "legeplads" - i ordets allerbedste betydning - for professionelle og amatører, for de lokale og for alle de mange gæster som kommer for at se, høre, lugte og smage på middelalderen.

God fornøjelse, og Guds Fred!

Information generelt

www.middelaldercentret

Blogs: frivilligblog, forvalterens blog, terkstilblog

Middelaldercentret på facebook - åben gruppe

Middelaldercentret på YouTube

Litteraturforslag

Dagligliv og boligforhold

Bolvig, A., Billeder af dagliglivet i middelalderen. Gyldendal; 1978
Bolig og Familie i Danmarks Middelalder. Redaktion: Else Roesdahl. Jysk Arkæologisk Selskab, 2003.
Mennesker i Danmarks og Europas Middelalder. Udg. og red. af Brian Patrick McGuire. Reitzel, 1986.

Generelt

Etting, Vivian, Margrete den første: en regent og hendes samtid. Kbh. : Gyldendal, 1997.
Etting, Vivian, Fra fællesskab til blodbad:

Kalmarunionen 1397-1520. Kbh.: Gyldendal Etting, Vivian, Et ben i hver lejr: om Falsters middelalder / med bidrag af Peter Vemming Hansen. - Nykøbing F. : Museet Falsters Minder, 1989
Liebgott, Niels-Knud. Danmark i Middelalderen. Sesam, 1998.
Liebgott, Niels-Knud, Dansk middelalderarkæologi. - Kbh.: Gad, 1989.
Olsen, Rikke Agnete "Danmark i Verden", bind 5,6 & 7 (Forlaget Fremad, Kbh.1993-95)
Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder fra Vikingetid til Reformationstid. Dansk Redaktør: John Danstrup. 21 bd. + Registerbind. Rosenkilde og Bagger, 1956-1978.

Keramik

Liebgott, Niels-Knud. Danske fund af møntdateret keramik ca. 950-1450. Nationalmuseet, 1978

Klædedragt

Sarah Thursfield, The Medieval Tailor's Assistant
Østergaard, Else, Som syet til jorden, Nationalmuseet 2003

Mad

Skaarup, Bi, og Henrik Jacobsen, Middelaldermad, Gyldendal 2002

Religion

Liebgott, Niels-Knud, Hellige mænd og kvinder. - Højbjerg : Wormianum, 1982.

Ret og straf

Etting, Vivian, Løn som forskyldt, 1989.
Byrjalsen, Inger, Hjul og stejle : lov og ret i middelalderen. - Kbh. : Aschehoug, cop. 1990.

Sprog

Allan Karker, Dansk i tusind år. Et omrids af sprogets historie. Modersmål Selskabets Årbog 1993. C.A. Reitzels Forlag A/S.

Våben

Liebgott, Niels-Knud, Middelalderens våben Kbh. : Nationalmuseet, cop. 1976
Olsen, Rikke Agnete, Riddertid og romantik / Kbh.: Fremad, 1998.

Roskildekrøniken, Michael H. Gelting
Jyske Krønike, Rikke Agnete Olsen
Sjællandske Krønike, Rikke Agnete Olsen

Middelaldercentrets lille bogserie

Spøgelser, Gengangere og andet godtfolk - om det overnaturlige i middelalderen. Kåre Jihannessen, 2010. 20 sider, 15x21 cm. Pris 25,- kr.

Svøbt i mår - pels i middelalderens dragter. Camilla Luise Dahl, 2010, 42 sider, 15x21 cm. Pris 35,- kr.

Ath pryde synæ clædee. Besanter, beslag og påsyningspynt i middelalderen. Camilla Luise Dahl, 20 sider, 15x21 cm. Pris 25,- kr.

Møbler og boligindretning i middelalderens verdslige bygninger. Kåre Johannessen. 2006. 28 sider, 15x21 cm. Pris 25,- kr.

Hvad Mønten Fortæller... -en introduktion til middelalderens møntvæsen, Kåre Johannessen, 2004, 20 sider, 15x21 cm. Pris 25,- kr-

Det lo de meget af - Middelalderens humor, 2004, Kåre Johannessen, 16 sider, 15x21 cm. Pris 25,- kr.

Von Ravenstein Manuskriptet, Charles Jones, 2003, 24 sider. 15x21 cm. Pris 20,- kr.

Nålebinding, Kathrine Vestergaard Pedersen, 2003. 16 sider. 15x21 cm. Pris kr. 25,-. UDSOLGT

Rekonstruktion og skydeforsøg med Loshultkanonen, Peter Vemming Hansen, med bidrag af Jørgen Svender 2001. 48 sider, rigt illustreret med farvefotos, format 21 x 15 cm. Resumé på engelsk. Pris: kr. 40,-.

Flåt - Guldborgsunds perle, Mia Gerdrup, 2001, 40 sider, 15x21 cm, Pris kr. 50,-. UDSOLGT

Børn og børns vilkår i middelalderen, Kirsten Meldgaard. 2000. 16 sider. 15x21 cm. Pris kr. 25,-.

Rekonstruktioner af mands- og kvindedragter på Middelaldercentret - et øjebliksbillede af 1390'erne, Catharina Oksen. 2000. 32 sider, alle sider rigt illustreret med farvefotos, 21x20 cm. Pris: kr 98,-

Agnete - en dejlig skude, Kjeld Gerdrup. 1999. 32 sider, 36 fotos i farve og SH, 14x21 cm. Pris: kr 40,-.

Hør så vide - Seksualiteten i middelalderen, Kåre Johannesen. 1998. 88 sider, sort hvide illustrationer, 14x21 cm. Pris: kr 50,-.

Middelalderens mekaniske apparater til krigsbrug, Peter Vemming Hansen. 1998. 31 sider, mange farveillustrationer, 14x21 cm. Pris: kr 40,-.

Middelaldercentret - et museumscenter. Peter V. Hansen m.fl. 1997. 48 sider farveillustrationer 21x21 cm. Pris: kr 50,-.

Magi og heksetro i nordisk middelalder, Kåre Johannesen. 1997, 16 sider, 15x21 cm. Pris: kr 25,-.

Den skæve pind, Kåre Johannesen. 1998. 16 sider - 15x21 cm. Pris: kr 25,-

Gøglere i middelalderen, Mogens Sørensen. 10 sider, 15x21 cm. Pris: kr 25,-.

Mad og spisevaner i Middelalderen, Bi Skaarup. 16 sider. 15x21 cm. Pris: kr 25,-.

Børn og børnelege i Middelalderen, Dorthe Wille Jørgensen. 1993. 16 sider, 15 x 21 cm. Pris: kr 25,-.

Riddervæsen, krigskunst og turneringer i Danmarks middelalder, Vivian Etting, 16 sider, 15x21 cm. Pris: kr 25,-